

UOT 745. 5. 5. 036: 39 (4/9)

**GƏNCƏDƏ DAŞIŞLƏMƏ SƏNƏTİ XIX ƏSRİN II YARISINDA
(İmamzadə abidəsinin materialları əsasında)**

N.M.QULİYEVƏ*, E.L.HƏSƏNOV*
*Bakı Dövlət Universiteti**
AMEA Gəncə Regional Elmi Mərkəz**
el-hasanov@mail.ru

Elmi əsərdə ilk dəfə olaraq Gəncə şəhərində XIX əsrin II yarısında daşışlənə sənətinin inkişafının səciyyəvi xüsusiyyətləri qədim tarixi abidə olan İmamzadə kompleksinin materialları əsasında geniş surətdə tədqiq olunmuşdur. Gəncə İmamzadə abidəsinin türbə, məscid, karvansara hissələri ilə yanaşı, çoxsaylı daş kitabə, məzarüstü abidə və qəbirləri də kompleks elmi tədqiqata cəlb olunmuşdur.

İmamzadə kompleksinin nümunəsində Gəncə şəhərində bəhs olunan dövrdə epiqrafika, epitafiya, bədii sənətkarlıq və memarlığın inkişafında yerli daşışlənə və daşyonma sənəti sahələrinin əhəmiyyəti öyrənilmişdir.

Açar sözlər: daş məmulatları, yeni və müasir dövr, etnoqrafik tədqiqat, Gəncə İmamzadə türbəsi, epiqrafika, epitafiya

Gəncə şəhərinin təqribən yeddi kilometrliyində yerləşən İmamzadə kompleksi qədim (yaxud köhnə) Gəncənin xarabalıqları yaxınlığındadır. Kərpicdən inşa olunmuş imam türbəsinin ətrafında tədricən tikilmiş məscid, sərdabə, həmçinin digər türbələr, karvansara tikililəri (yaxud karvansaraya bənzəyən evlər), yardımçı bina tikililərindən ibarət bu möhtəşəm dini kompleksin ətrafına daş və kərpicdən hasar çəkilmişdir [1, 94].

Orta əsrlər dövrünə aid edilən ən mühüm tarixi abidələrdən olan Gəncə İmamzadə kompleksi özünün bir çox səciyyəvi, unikal xüsusiyyətləri ilə seçilir. Tarix boyu müqəddəs ziyarətgah kimi müsəlman dünyasında əhəmiyyətli mövqeyə malik olmuş İmamzadə türbəsi həm də Gəncədə yüksək şəhər mədəniyyəti ünsürlərinin göstəricisi olmuşdur.

İmamzadə kompleksinin daxilində əsasən XVIII-XIX əsrlər bədii daşyonma sənəti ustaları olan xəttat-həkkakların, eyni zamanda nəqqaşların mühüm sənətkarlıq əsərlərini, epitafiya nümunələrini, həmçinin insanların dini dünyagörüşlərini, təsəvvürlərini əks etdirən məzarüstü abidələri özündə qoruyub saxlamış geniş bir ərazini əhatə edən qəbiristanlıq mövcuddur. Kompleks-

sin ən qiymətli abidəsi, heç şübhəsiz düzbucaqlı plana malik olan İmamzadə türbəsidir. Türbənin üzəri rəngarəng kaşılı, kərpic örtüklü günbəzlə tamamlanır [2, 133; 3, 95].

Gəncə İmamzadə kompleksinin ən mühüm xüsusiyyətləri, unikal keyfiyyətləri içərisində onun tarixi-epiqrifik abidə kimi əhəmiyyətinin səciyyələndirilməsi çox zəruridir. Ümumiyyətlə, bu müqəddəs ziyarətgahın epiqrifik sənət incisi kimi xarakterizə olunması həm də onun tarixi mənbə olaraq təqdim edilməsinə əsas verir.

Epiqrifika yunanca «epiqrəphe» kitabə mənasını ifadə edir. Bu, daş, metal, saxsı, həmçinin digər materiallar üzərində, əsasən qədim və orta əsrlər dövrünə aid yazıların toplanması, nəşri və şərhini ehtiva edən ayrıca elmi sahə anlamında işlənir. Müasir dövrümüzdə də ayrı-ayrı mənbələr, ədəbiyyatlarda ən qədim kitabə nümunələri məhz epiqrifik abidələr adlandırılır [4, 5, 34-40].

Gəncə İmamzadəsinin tarixi-epiqrifik abidə kimi əhəmiyyətini şərtləndirən mühüm cəhətlərinin təsnif edilməsi onun şəhərin qədim dövr tarixinin araşdırılmasındakı mənbə olmaq funksiyası ilə birbaşa bağlıdır.

Əvvəla, Gəncənin məhz şəhər olaraq xronoloji yaşının müəyyən edilməsində bu dəyərli tarixi abidənin əhəmiyyəti kifayət qədər böyükdür. Xalq arasında həm də «Göy imam» adlandırılan bu müqəddəs ziyarətgahın VIII əsrdə ucaldılması, türbənin inşa edilməsi və əsrlərlə əhali tərəfindən mühafizə olunması artıq Gəncənin yüzilliklərə istinad edən şəhər mədəniyyəti mərkəzi kimi formalaşmasına dəlalət edir. İmamzadənin tarixi, arxeoloji baxımdan ayrı-ayrı xüsusiyyətlərinin araşdırılmasına xidmət etmiş müxtəlif mənbələrdə, elmi əsərlərdə qeyd olunduğu kimi, türbənin günbəzinin daxili səthində tikinti daşının üzərində əks etdirilmiş «Bu şərafli cənnət bağçası 120 il babasının ona salam olsun – hicrətindən sonra vəfat etmiş İmam Məhəmməd Baqir (Bağır) oğlu-ona salam olsun – Mövlana İbrahimin türbəsidir» yazısı [4, 93-94] artıq hicri təqvimlə 120-ci il, miladi təqvimlə 739-740-cı il ərəfəsində Gəncənin çox böyük, möhtəşəm tikililəri, abidələri ilə seçilən şəhər olduğunu təsbit edir. Çünki sahəcə kiçik, əhalisinin sayı çox olmayan bir şəhərdə İmamzadə kimi əhəmiyyətli, memarlıq nöqtəyi-nəzərdən çox dəyərli, nəfis bir abidənin ucaldılması qeyri-mümkün olardı.

Bundan əlavə, Gəncə İmamzadə türbəsi şəhərin qədim ərazisində, xarabalıqları yaxınlığında yerləşir. Beləliklə, Gəncə şəhərinin ərazi, məkan baxımından tarixi yerdəyişmələrinin daha dəqiq müəyyən edilməsində də İmamzadə kompleksinin mənbəşünaslıq dəyəri danılmazdır. Abidənin müasir dövrümüzdə qədim Gəncə ərazisində yerləşməsi isə onun elmi tədqiqinə münasib şərait yaradır, maddi mənbələrin qorunması, mühafizə olunması, həmçinin müvafiq arxeoloji qazıntı tədbirlərinin, tarixi, etnoqrifik araşdırmaların effektiv surətdə həyata keçirilməsinə münasib imkan vermiş olur.

Haqqında bəhs edilən epiqrifik mənbələrdə Gəncə tarixinin olduqca mühüm məqamları ehtiva olunmuşdur. Bu kitabələrdəki tarixi faktlar, öz növbəsində Gəncə İmamzadə kompleksinin şəhərin ümumi inkişafındakı

mövqeyini, əhəmiyyətini təsbit etməklə yanaşı, eyni zamanda Gəncədə çoxəsrlik, təmənnəsiz xeyriyyəçilik ənənələrinin də mövcud olduğunu, müxtəlif tarixi mərhələlərdə həyata keçirildiyini sübuta yetirir. Bununla yanaşı, qeyd olunan epiqrafika nümunələri həm də Gəncədə memarlıq, sənətkarlığın çox qədim dövrlərdən etibarən formalaşdığını, zaman keçdikcə əvvəlki ənənələrə istinad etmək şərtilə yeni-yeni xüsusiyyətlərlə zənginləşdiyini, beləliklə də şəhər mədəniyyəti ünsürlərinin (elementlərinin) çox əski tarixi dövənlərə əsaslandığını göstərir [5, 55-62].

Gəncə İmamzadəsinin epitafiya nümunələrinin, qədim qəbir abidələrinin, məzarüstü xatirə komplekslərinin ən böyük tarixi əhəmiyyətə malik olan xüsusiyyətləri sırasında Gəncənin, bütövlükdə xalqımızın qədim dini görüş və təsəvvürlərinin, axirət dünyası ilə bağlı inam və inanclarının tədqiq olunmasına şərait yaratması qeyd edilə bilər.

Gəncə İmamzadəsi, onun ətrafında mövcud olan çoxsaylı, müxtəlif tarixi mərhələləri əks etdirən və bu səbəbdən də bir-birindən kifayət qədər fərqlənən, amma bir çox ümumi cəhətlərə malik olan məzarlar, həmçinin qəbirüstü tikililər (abidələr) xalqımızın, o cümlədən də Gəncə əhalisinin etnoqrafik ənənələrinin, dəfn adət və mərasimləri ilə bağlı təsəvvür və ayinlərinin elmi nöqtəyi-nəzərdən təfsilatlı surətdə araşdırılmasında dəyərli mənbə kimi çıxış edir. Bu baxımdan sərdabələr xüsusi əhəmiyyətə malik olan abidələrdir.

Ümumiyyətlə, Gəncə İmamzadə kompleksinin mühüm tarixi-etnoqrafik mənbə kimi əhəmiyyətini şərtləndirən xüsusiyyətləri sırasında ən azı şəhərimizin beş əsrlik epitafiya nümunələrini, qədim qəbir abidələrini öz ətrafında cəm etməsi qeyd olunmalıdır. Daha doğrusu, Gəncə İmamzadə türbəsinin ətrafında, o cümlədən kompleksin ərazisində külli miqdarda məzarlardan ibarət olan qəbiristanlıq Gəncə tarixinin, yerli əhalinin dini, milli-mənəvi dəyərlərinin qoruyucusu kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. İmamzadə türbəsinin yaxınlığında, kompleksin giriş hissəsində, əsasən tanınmış şəcərələrin, əsilzadə nəsilərin sərdabələri, görkəmli insanların məzarları vardır. İmamzadənin ətraf hissəsində tədricən böyük, geniş bir ərazini əhatə etmiş qəbiristanlıqda isə ayrı-ayrı tarixi dövənlərdə tanınmış, sayılıb-seçilmiş şəxslərlə yanaşı, sırayı insanlar, adi vətəndaşlar da dəfn edilmişlər və müasir dövrümüzə belə bu proses davam etməkdədir.

Ümumiyyətlə, dahi Şeyx Nizaminin şəcərəsinin davamçıları olan Şeyxzamanlılar (Şeyxzamanovlar) nəslinin nümayəndələrinin, tanınmış nəqqaxəttatlar Şeyx Zaman və Mirzə Mehdi, İmamzadə abidəsinin bərpasına yardım etmiş general-mayor İsrail bəy Yedigərdə, 30 il ərzində Gəncənin Şah Abbas məscidinin (Cümə məscidinin) axundu olmuş həqiqi seyid şəcərəsinin nümayəndəsi Mir Abbas ağa kimi şəxsiyyətlərin burada dəfn olunması İmamzadə kompleksinin Gəncə, bütövlükdə isə Azərbaycan üçün çox böyük əhəmiyyətə malik dəyərli bir ocaq, müqəddəs tarixi məkan olduğuna dəlalət edir.

Bundan əlavə, dövrün görkəmli xəttat-nəqqaxları, həkkakları olan Mirzə Mehdi, həmçinin Şeyx Zamanın dəyəri çox yüksək olan epitafiya sənəti nümu-

nələri də vacib tarixi mənbə kimi təsnif edilə bilər. Belə ki, XIX əsrdə yaşayıb-yaratmış bu sənətkarların qəbirlər üzərində həkk etdikləri yazılar, təsvirlər Gəncədə sənətkarlığın hərtərəfli inkişafının sübutudur [6].

Epitafiya yunanca «epi» və «taphios» (qəbir) sözlərindən ibarət olub, mənası qəbirüstü niş, başdaşı yazısı kimi səciyyələndirilir. Mirzə Mehdi, Şeyx Zaman kimi peşəkar həkkaklar da məhz bu cür dəyərli sənətkarlıq nümunələrini yaratmaqla bir tərəfdən qeyd edilən sənət sahələrini yaşadır, digər tərəfdən isə Gəncə İmamzadəsinin tarix boyu əhəmiyyətini qoruyub saxlamış mühüm dini ziyarətəh və əhalinin ehtiramla əzizlərini dəfn etdikləri böyük kompleks kimi tanınmasına şərait yaratmışlar. Qeyd olunan sənətkarlar daş, metal və yaxud ağac üzərində nəqş, rəsm və kitabə (yazı) həkk etmə sənəti olan həkkaklığın görkəmli nümayəndələri olmuşlar. Həkkaklıq öz növbəsində bədii oyma sənəti ilə birgə qravüranın inkişafını şərtləndirən qrafika sənəti növlərindən hesab edilir [5, 54-58].

Məlumdur ki, Gəncə İmamzadə kompleksində şəhərin nüfuzlu, tanınmış nəsillərinin sərdabələri və qəbirləri saxlanılır. Sərdabə tipli qəbir abidələri çox qədim və zəngin etno-mental dəyərlərin, dini dünyagörüşü, dəfn ənənələrinin mövcudluğunu göstərir. Ən önəmlisi isə odur ki, belə məzarlar məhz Gəncə ilə bağlıdır və bu ənənə müasir dövrümüzdə qədər qorunub saxlanılmaqla bərabər, indi də ayrı-ayrı nəsillər tərəfindən ucaldırılır. Gəncə üçün səciyyəvi hesab edilən bu qədim qəbir abidələrinin mühafizə edilməsi və inşası ənənəsi şəhərdə xalqımızın əsrlərə istinad edən zəngin adətlərinin, milli dəyərlərinin yaşadıldığını sübut edir.

Bəzi əsassız mülahizələrə baxmayaraq, Gəncə sərdabələri heç cür dini-mizin dəfn ənənə və göstərişlərinə zidd xüsusiyyətlərə malik komplekslər hesab edilə bilməz. Çünki Gəncənin sərdabələri xalqımızın çox əski tarixi dövrlərlə bağlı formalaşmış və islam dininin doğru, dürüst prinsiplərinə uyğun gələn dəfn ənənələri ilə heç bir ziddiyyət təşkil etmir. Belə ki, şəhərdə əksəriyyət təşkil edən sərdabələrdə cəsədlərin torpağa dəfn edilməməsi kimi cəhətlər mövcud deyildir. Əksinə, qeyd olunan qəbirüstü abidələrdə cəsədlər torpağa dəfn olunmuş şəkildədir. O ki qaldı torpağa basdırılmayan cəsədlərlə bağlı məsələyə, cəsəd əksər hallarda vəfat etmiş şəxsin öz vəsiyyəti ilə sərdabəyə qoyulurdu və zəvvarlar müqəddəs ziyarətəhələrə, ələlxüsus Kərbəlaya gedən zaman mərhumun nəşi (sümükləri) insanlar tərəfindən aparılaraq orada dəfn edilirmiş. Buradan da aydın olur ki, vəfat etmiş şəxsin cəsədi torpağa dəfn edilirdi.

Doğrudur, Gəncədə əksər sərdabələr qədim qəbiristanlıq hesab edilən «Səbzikar»da yerləşir. Burada bir-biri ilə ümumi, oxşar xüsusiyyətlərə malik olan, bununla yanaşı, bir sıra cəhətləri baxımından fərqlənən çoxlu sayda sərdabə mövcuddur. Bu sərdabə, türbələrin ümumi sayı 50-dən çoxdur. Qeyd olunan qəbir abidələrindən on yeddisi daha qədim hesab olunur. Səbzikar qəbiristanlığında XIX əsrə aid «Hacı Mir Qasım» türbəsi, «Əsgər ağa Adıgözəlzadə (Gorani)» türbəsi, «Xan Xoyski, Batman qılınc, Dünbülü» türbəsi, «Əliyevlər» türbəsi (sərdabəsi) və digər bu cür sərdabə – türbələr dəyərli

tarixi-memarlıq nümunələri olmaqla yanaşı, həm də xalqımızın, o cümlədən də Gəncənin qədim etno-mental dəyər və milli mənəviyyatının önəmli cəhətləri, xüsusilə də dəfn mərasimləri, axirət dünyası ilə bağlı təsəvvürlərinin elmi baxımdan ətraflı surətdə tədqiq edilməsində vacib mənbə əhəmiyyətinə malikdir.

Gəncə İmamzadə abidəsinin Gəncə tarixinin araşdırılmasında malik olduğu ən mühüm mənbəşünaslıq cəhətləri sırasında onun yerli memarlıq, bədii sənətkarlıq ənənələrinin olduqca dəyərli elementlərini özündə ehtiva etməsi qeyd olunmalıdır. Belə ki, Gəncə İmamzadə türbəsi və onun ətrafında yaradılmış müxtəlif kompleks-memarlıq tikililəri çox önəmli tarixi, eyni zamanda epiqrafik abidələrdir.

Bildiyimiz kimi, bu abidə VIII əsrdən etibarən Gəncə şəhərində mövcud olan memarlıq, çoxsahəli sənətkarlığın mühüm xüsusiyyətlərini özündə təcəssüm etdirir. Nəzərə almaq lazımdır ki, Gəncənin sənətkarlıq, memarlıq ənənələri çox qədim tarixi köklərə malikdir. Gəncə ərazisində, o cümlədən Gəncəətrafı bölgələrdə müxtəlif dövrlərdə həyata keçirilmiş tarixi-arxeoloji, etnoqrafik səciyyəli tədqiqatlar birmənalı şəkildə göstərmişdir ki, bəhs olunan ərazilərdə, xüsusilə də qədim Gəncədə sənətkarlığın təşəkkül tapması, formalaşması olduqca əski tarixi mərhələlərə təsadüf etmişdir. Məhz bu baxımdan yanaşaraq Gəncə İmamzadəsinin yalnız bəhs olunan erkən orta əsrlər dövrü ilə deyil, çox qədim, antik dövrlərlə bağlı memarlıq, sənətkarlıq ənənələrinin vacib cəhətlərini əks etdirməsini inamla vurğulamaq olar.

Gəncə İmamzadə abidəsinin unikal tarixi mənbə, Gəncə şəhərinin tarixinin tədqiq edilməsində əvəzsiz bir inci olaraq əhəmiyyətini müəyyən edən xüsusiyyətləri sırasında Gəncə İmamzadə türbəsinin ətrafında ayrı-ayrı dövrlərdə ucaldılmış müxtəlif tikililərin, həmçinin kompleksin tərkibinə daxil olan sahəyə geniş bir məkanı əhatə edən qəbiristanlıqda yerləşən müxtəlif qəbir abidələri, sərdabə, türbələrin nəfis, göz oxşayan nəqqaşlıq, həkkaklıq, bədii oyma sənəti nümunələri qeyd olunmalıdır.

Bundan əlavə, abidənin istər baş günbəzi, istərsə də ətrafda yerləşən günbəzlərinin xarici səthinin, yaxud üst hissəsinin keyfiyyətlə işlənməsi, əsas günbəzin üzərinin dəyərli kaşıkərlıq nümunələri hesab edilən göy, mavi kaşılərlə, keramik məmulat örnəkləri ilə bəzədilməsi bu sənət sahələrinin Gəncədə inkişaf etdiyini göstərir. Əslində bu kaşıkərlıq nümunələri duluşçuluq, keramika sənətinin çox mühüm və nəfis ənənələrə malik olan mayolika sahəsinin tətbiq edildiyini, şəhərdə duluşçuların, həmçinin memarların yüksək peşəkərlığə malik olduqlarına dəlalət edir.

Təsadüfi deyildir ki, Gəncə şəhərində ayrı-ayrı sənətkərlıq sahələri ilə bağlı ayrıca müstəqil sənət inkişafı mərkəzləri rolunu oynamış məhəllələr mövcud olmuşdur. Bunların içərisində Duluşçular məhəlləsi də həm şəhərin ictimai, iqtisadi, mədəni həyatındakı əhəmiyyəti, həm də uzun müddət ərzində mövcud olması ilə fərqlənmişdir [2, 9].

Gəncə İmamzadəsinin mühüm mənbə rolunu oynaya bilən sənətkərlıq sahələri içərisində xüsusi əhəmiyyətə malik olan bədii daşışləmə-həkkaklıq,

nəqqaşlıq sənətləri də fərqlənir. Qeyd olunan sənət sahələri Gəncə İmamzadəsinin həm türbənin özünün daxili hissəsində, həm də onun ətrafında olan tikililərdə müşahidə olunan elementləri ilə seçilir. Bundan əlavə, İmamzadə kompleksinin ərazisindəki ayrı-ayrı qəbirlərdə, həmçinin məzarüstü abidələrdə də bəhs edilən sənət sahələrinin dəyərli nümunələri qorunub saxlanılmışdır. Doğrudur, bir çox qəbirlər qədim adətlərə, islami ənənələrə uyğun olaraq tədricən itmiş, torpağa qarışmışdır.

Bununla yanaşı, dövrümüzədək qorunub saxlanılmış bir sıra məzarların üzərindəki epitafiya nümunələri yalnız əhalinin axirət dünyasına olan inam, dini təsəvvürlərini əks etdirmir. Bu nümunələr həm də ayrı-ayrı tarixi dövrlərdə insanların sahib olduqları yüksək mənəvi-mədəni dəyərləri, əzizlərinə, əcdadlarına bəslədikləri sonsuz ehtiramlı münasibəti ifadə edir. Bu isə, öz növbəsində müasir dövrümüzdə dini mərasimlərimiz, yaxud məzar abidələrimizin inşa olunması zamanı yol verilən bəzi israfçılıq meyllərinin nə qədər yanlış olduğunu göstərir.

Bütövlükdə, Gəncədə daşıqlama, daşyonma sənəti sahələrinin inkişafının İmamzadə abidəsi, onun bədii sənətkarlıq və memarlıq xüsusiyyətləri əsasında etnoqrafik baxımdan tədqiq edilməsinin əhəmiyyəti danılmazdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan etnoqrafiyası: 3 cildə, I c., Bakı: Şərq-Qərb, 2007, 544 s.
2. Кулиева Н.М., Гасанов Э.Л. О развитии художественной керамики в древней Гяндже / Материалы международной научно-практической конференции - Вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история. Новосибирск: Априори, 2011, с. 131-135.
3. Azərbaycan incəsənəti. VIII cild, Bakı: Elm, 1959, 276 s.
4. Nemət M.S. Azərbaycanca pirlər. Bakı: Azərnaşr, 1992, 104 s.
5. Həsənov E.L. Azərbaycan ziyarətgahları: Gəncə İmamzadə türbəsi (tarixi-etnoqrafik tədqiqat). Bakı: Elm və Təhsil, 2012, 268 s.
6. Şükürov S.C. Şahzadə İbrahim kompleksi. Bakı: Ədəbiyyat və incəsənət qəzeti, 23 iyul 1982- ci il.
7. Həsənov E.L. Gəncə İmamzadə türbəsində dulusçuluq elementləri // AMEA Gəncə Regional Elmi Mərkəzin Xəbərlər məcmuəsi, 2010, № 42, s. 123-128.
8. Abdullayev H.İ. İslam və məhərrəmlik mərasimi. Bakı: Azərnaşr, 1967, 125 s.
9. Azərbaycan arxeologiyası. 6 cildə, VI c., Bakı: Şərq-Qərb, 2008, 632 s.

КАМЕНООБРАБАТЫВАЮЩЕЕ РЕМЕСЛО ГЯНДЖИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

(На основе материалов памятника Имамзаде)

Н.М.КУЛИЕВА, Э.Л.ГАСАНОВ

РЕЗЮМЕ

В данной научной работе впервые были широко исследованы характерные особенности развития каменообработки Гянджи во второй половине XIX века на основе материалов древнего исторического памятника - комплекса Имамзаде. Также вместе с гробницей, мечетью, караван-сараям, многочисленные каменные надписи, надгробные

памятники и могилы тоже были привлечены к комплексному научному исследованию.

Было изучено значение местной каменообработки и каменотесного дела в развитии эпиграфики, эпитафии, художественного мастерства и архитектуры Гянджи в период данной эпохи на примере комплекса Имамзаде.

Ключевые слова: каменные изделия, новый и современный периоды, этнографическое исследование, гробница Имамзаде Гянджи, эпиграфика, эпитафия

**MASONRY TRADE IN GANJA IN THE II HALF OF THE XIX CENTURY
(On the basis of materials of Imamzadeh monument)**

N.M.GULIYEVA, E.L.HASANOV

SUMMARY

The present work is the first to investigate the typical features of the development of masonry trade of Ganja in the second half of the XIX century on the basis of the materials about the ancient historical monument-complex of Imamzadeh. Also, jointly a tomb, mosque, caravan-saray, numerous stone calligraphies, sepulchral monuments and graves have been captivated to the complex scientific research.

The importance of local stone-making and masonry trade in the development of epigraphy, epitaphy, art handicraft and architecture in Ganja during this epoch has been studied on the model of Imamzadeh complex.

Key words: stone wares, New and Modern periods, ethnographical research, Ganja Imamzadeh tomb, epigraphy, epitaphy